

tako imenovane „Kraške jame,“ v katerih so óni prečudni kapniki, ki je občuduje malo ne ves omikani svet. Med temi jamami se najbolj odlikuje „Postojinska jama,“ o katerej ste izvestno užé mnogo slišali in brali.

Če potujemo po Krasu, ni treba ravno, da bi se dolgočasili, ker vsak kraj pod milim solncem ima svoje posebnosti, prijetnosti in neprijetnosti, svoje solnčno in senčno strap, takisto tudi goličavi Kras. Vasi in cerkve so lepe in snažne, ljudje dobri in prijazni, vajeni vsacega dela, ker so utrjeni v trpljenji in nevarnostih.

A. Vakoj.

Zgodovinsko-mestopisni obrazci.

(Spisuje P. F. H.)

XII. Črnomelj.

Kaki dobri dve uri hodá od Metlike proti jugo-zahodnej stráni je sosednje mestice Črnomelj. Okolo mesta se vije Črnomaljsica. Po okolici se razprostirajo vinogradi, ki dajejo dobro kapljico, in sim ter tja tudi rodovitno polje.

Črnomaljska okolica je bila obljudena že v starodavnih časih. To nam svedočijo spomeniki iz rimljanske dóbe. Kako uro hodá ob cesti, ki drži proti Kočevji, nahaja se votlina, znamenita zaradi rimskih napisov in podob v natorno skalo vdolbljenih. Omenjena votlina je v nižini hólmea, samó nekaj korakov od stare cerkve sv. Jurija, sredi košatega kostanja. Narod zóve ta kraj Judovje. Podoba ob steni predstavlja daritev na čast frižiškemu, solnénemu božanstvu Mitru. Napis nad podobo svedoči, da je bil ta kraj odločen za daritev temu božanstvu. Narod, to se zna, pripoveduje o tej votlini razne pravljíce ter tolmači podobe po svoje. Ta spomenik, pripovedujejo, postavil je nek lovec v starodavnih časih v zahvalo, da se je rešil. Napadla ga je namreč neka huda, divja zvér. Ze je mislil, da je po njem; ali v tem trenetku se mu posreči z nožem prebosti zvér. — Drugi zopet pripovedujejo, da je zakopano na tem kraju zlato tele. Ko so pred nekaj leti lehkoverni ljudje res na onem kraju pred podobo kopali, čes, da najdejo zlato tele, izkopali so — same kosti; bile so bajé še iz časa daritev. — A nam je ta starodavni spomenik dokaz vérskih običajev prebivalcev te okolice v starih časih, in pa, da so bili ljudje naseljeni po okolici za časa Rimljanov.

Zgodovina Metlike je v tako ozkej zvezi s Črnomaljsko, da to, kar smo povedali o Metliki, stoji tudi o Črnomlju.

Valvazor pripoveduje, da je Črnomeljski grad sezidal v 12. stoletji Oton Kraški (von Karstberg) ter ga imenoval Črnomelj. Njegovi potomci so se imenovali Črnomljanski gospodje. Opravljali so večkrat imenitne službe pri deželnih knezih ter bili dedni točaji slovenske meje in Kranjske. Brata, Jurij in Kaspar, iz te rodovine sta nameravala 1467. l. v Gradeci poleg Metlike ustanoviti frančiškanski samostan, ali pogosti napadi Turkov so to zabranili. Pozneje se je rodbina preselila na Avstrijsko, kjer je v 17. stoletji izumrla.

Tekom časa so si ljudje okolo grada pozidali bivališča ter ustanovili mesto. Kdaj so si postavile prve hiše, nam ne povedó sporočila. Leta 1228.

je bila fara ali župnija ustanovljena. Višnjegorska grofinja Sofija, soproga istriškega mejnega grofa Henrika IV., sezidala je cerkev. Oglejski patrijarh Bertold je onega leta imenoval prvega župnika Janeza. Koroški vojvoda Ulrik III. je župnijo podaril nemškemu redu. Leta 1300. je Oglejski patrijarh to odobril. Prvega župnika iz nemškega reda je imenoval patrijarh Bertrand 1336. leta Henrika Opavskega. Ta se je oprostil nadgospodstva Zagrebske škofije, kakor je bilo že omenjeno. Naslednje leto — v 16. dan oktobra — sprejel je goriški grof Ivan v svoje varstvo imovino in cerkve nemškega reda. Te cerkve so bile: cerkev sv. Petra v Črnomlju s podružnicami sv. Marjete na Otoku pri Novemtrgu (poleg Metlike), sv. Martina ob Kolpi, sv. Križa na Vinici in sv. Stefana pod hribom Hijemom.

Črnomelj je imel toraj v političnem in cerkvenem oziru jedne in iste gospode. Tudi je verjetno, da je ob istem času zadobil mestne pravice. Saj takó je sklepati po listini, katero so dali Metliški mestni očetje Črnomljauskim v 27. dan avgusta 1457. l. V tej listini potrjuje Metliško svetovalstvo, da je mesto Črnomelj imelo od starodavnih časov jednake pravice z Metliko. Te pravice so mestu potrdili že goriški grofje, kakor pozneje tudi avstrijski vojvode. Dotične listine je pokončal ogenj.

Avstrijski vojvode so grad in svoja imetja zastavljali raznim plemenitim rodbinam. Mesto pa je bilo neposredno podložno deželnim knezom. Po političnej razdelitvi je pripadalo k Notranjskeji.

V sedemnajstem stoletji je bilo v mestu 7 semnjev, na 4 kvatrne nedelje, na god sv. Petra in Pavla, v nedeljo pred vsemi svetniki in cvetno nedeljo.

Večkrat so tudi Turčini oblegali in napadali mesto. Vender se jim ni posrečilo obvladati ga. Iz tega je sklepati, da je imelo trdnjše obzidje nego Metlika. A toliko več je trpelo pred krvoloki okolie. Veliko kvare je napravil mestu ogenj. V 17. stoletji je jednekrat pogorelo. Tudi so bili za tega časa mestno obzidje in stolpi zapuščeni in malo ne v razvalinah. Tudi hiše so bile jako slabe.

Sedanje mesto šteje 1055 prebivaleev, ki se žive največ ob vinoreji in poljedelstvu; obrtnija je na jako nizkej stopinji. Po hišah soditi, mesto ne kaže nikacega blagostanja. Za duševni blagor meščanov skrbi župnik iz nemškega reda in dva duhovna pomočnika. V mestu je štirirazredna ljudska šola, ki skrbi za naobraženost meščanov.

— x —

Jutro.

Čuj, skorjanček vže prepéva,
Milo pesen žvrgolí;
Hribček mu lepó odméva —
Daleč pesen se glási.

Tam za goro solnce vzhaja,
Lepo jasno se blesti;
Trak za trakom k nam prihaja,
Roso srebrne zlati.

Revni kmetič gre na delo, —
Čelo bo potilo se,
Miroval bo, ko donélo
„Ave“ bo od cérkvice.

J. Zagorski.

— x —